

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

УДК 338.242.2:[65.012.122:338.43]

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, в.о. ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

ТРАКТУВАННЯ АСПЕКТІВ ТЕОРІЇ ОПЕРАТОРНОЇ СТРУКТУРИ ДІАГНОСТИКИ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІРМИ

INTERPRETATION OF ASPECTS OF THE THEORY OF STRATEGIC MANAGEMENT SYSTEM OPERATOR DIAGNOSIS FIRM STRUCTURE

У статті розглянуті різні підходи до побудування функціональної структури підсистеми інтегрованої економічної діагностики. Доведено, хоча вони і не являють собою обґрунтованого та закінченого проектного вирішення, все ж їх потрібно розглядати з позицій ітеративного процесу як важливі кроки, які наближають до вирішення вказаної проблематики. Серед подальших розвідок актуальністю відрізняється питання пов'язане із викладенням концепції побудови функціональної структури підсистеми інтегрованої економічної діагностики в функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю підприємств й об'єднань.

В данной научной статье рассмотрены различные подходы к построению функциональной структуры подсистемы интегрированной экономической диагностики. Доказано, хотя они и не являются обоснованного и законченного проектного решения, всё же их нужно рассматривать с позиций итеративного процесса как важные шаги, которые приближают к решению указанной проблематики. Среди перспектив дальнейших исследований значительной актуальностью отличается вопрос, связанный с изложением концепции построения функциональной структуры подсистемы (функции) интегрированной экономической диагностики в функционально развитых системах стратегического управления деятельностью предприятий (объединений).

In this scientific article we discuss various approaches to the construction of the functional structure of an integrated economic subsystem diagnostics. It is proved, even though they themselves are not informed and complete design solution, yet they should be considered from the standpoint of an iterative process, as important steps closer to the solution of the said problems. Among the prospects for further research significant relevance different question related to the statement of the concept of building a functional structure of an integrated economic subsystem diagnostic to functionally advanced systems of strategic management activities of industrial enterprises and industrial associations, more.

Ключові слова: інтегрована економічна діагностика, підсистема, підходи, побудування, різні, розглядання, система, функціональна структура

Ключевые слова: интегрированная диагностика, подсистема, подходы, построение, различные, рассмотрение, система, функциональная структура

Keywords: the integrated economic diagnosis of, subsystem, the approaches, the construction, various, consideration of, system, the functional structure, target

ВСТУП

Здійснення якісних взаємозв'язків процесів управління господарською діяльністю вимагає, щоб створювані на підприємствах функціонально розвинуті системи стратегічного управління суб'єктів господарювання охоплювали усі без виключення функції управління і забезпечували б повну замкненість функціонального контуру управління продуцентами продукції. До функцій, на які повинне бути звернено особливу увагу як розробників функціонально розвинутих систем стратегічного управління діяльністю підприємств та виробничих об'єднань, так й робітників промисловості, належить економічна діагностика, яка виступає основою для прийняття управлінських рішень на усіх рівнях управління господарською діяльністю. Практичний досвід і виконані наукові дослідження таких авторів – вчених-економістів, як В.М. Голоскоков [1], М.П. Го-

лубев [2], А.Е. Воронкова [3], Л.А. Костирко [4], К.А. Кравченко, В.П. Мешалкін [5], В.А. Мізюн [6], Ш.А. Омаров [7], А.В. Ромашов, В.В. Баранов [8], Р.С. Голов та інші [9] і інших переконливо доказують, що успішне вирішення проблеми формування та впровадження такої важливої функції управління, як діагностика, можливе тільки за умовою створення і розвитку в діючих та спроектованих функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю підприємств і виробничих об'єднань самостійної функціональної підсистеми інтегрованої економічної діагностики. Виділення діагностики в самостійну підсистему функціонально розвинутих систем стратегічного управління діяльністю підприємств та виробничих об'єднань продиктоване, із одного боку, самостійною роллю і значенням цієї функції в управлінні та, з іншого, - впливає із загальносистемних аспектів даної проблеми: підсис-

тема має свої цілі і критерії якості функціонування; цільні взаємозв'язки діагностики з іншими функціями управління надають можливість розглядати її як органічну частину системи управління в цілому, тобто як підсистему великої системи. Проектування в функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю підприємств та виробничих об'єднань функціональної системи інтегрованої економічної діагностики - складна і трудомістка робота, яка потребує вирішення ряду питань теоретичного та практичного характеру.

МЕТА РОБОТИ полягає у розгляді підходів формування функціональної структури функції інтегрованої економічної діагностики в системі стратегічного управління і ін.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою статті виступає діалектичний метод і основні положення теорії діагностики та управління. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних методик діагностики й управління); *економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, порівняльний* (при аналізі та оцінці сучасного стану діагностики в управлінні); *групування* (із метою характеристики практики діагностики в управлінні); *метод економіко-математичного моделювання* (при розгляді функції інтегрованої економічної діагностики), ін.

РЕЗУЛЬТАТИ

Функціональна структура або конкретний спосіб, яким внутрішні частини підсистеми пов'язані між собою і підпорядковані її загальній цілі, являє собою найважливіший елемент побудови підсистеми інтегрованої економічної діагностики. Функціональна структура показує, як підсистема й складові її частини виконують висунені до неї вимоги. По відношенню до будь-якої своєї частини ціль підсистеми (функції) інтегрованої економічної діагностики виступає виразником цілей усіх інших своїх частин та таке інше.

Основа побудови функціональної структури підсистеми інтегрованої економічної діагностики – методологія, яка призводить до досягнення кінцевої цілі підсистеми. Початковим етапом такої методології повинне бути виділення в підсистемі усієї сукупності взаємопов'язаних економіко-аналітичних процесів, які виступають основою побудови функціональної структури. Під структурою підсистеми інтегрованої економічної діагностики необхідно розуміти сукупність складових елементів методу, які мають відносно стійкий порядок внутрішніх просторово-часових зв'язків та таких, що визначають функціональне значення підсистеми і її зовнішні взаємодії, ін.

Таким чином, підсистема інтегрованої економічної діагностики - S складається із сукупності елементів s , і представлена у вигляді формули (1):

$$s \in S. \quad (1)$$

При цьому s виступає елементом методу S тоді

та тільки тоді, коли функціональні характеристики вищезначеного елемента у взаємозв'язку із іншими забезпечують досягнення підсистемою S її генеральної цілі F . Елемент методу підсистеми управління можливо розглядати як деяку її складову частину, відокремлену і виділену за якою-небудь певною ознакою, яка має самостійну приватну ціль f й включає певну групу завдань та інше.

З поняттям структури підсистеми пов'язано поняття про ієрархічні зв'язки, тому що взаємозв'язок між s й S будується за принципом ієрархії, який передбачає підпорядкування елемента підсистемі управління як в сенсі розподілення виконуваних функцій діагностики, так і в сенсі її положення, ін.

В класичній теорії організації поняттю ієрархічної структури відповідає так званий «принцип сходів». Сутність ієрархічної побудови структури підсистеми інтегрованої економічної діагностики виступає в розподілі її на декілька рівнів, кожний із яких пов'язаний з верхнім відношенням підпорядкування і з найближчим нижнім – відношенням контролю. Кількісно ієрархічна структура підсистеми оцінюється коефіцієнтом ієрархії, величина якого визначається відношенням кількості елементів нижнього рівня до кількості елементів наступного, більш високого рівня. Цей показник для кожного рівня підсистеми інтегрованої економічної діагностики обирають в залежності від структури і складності економіко-аналітичних процесів і інше.

Формування структури підсистеми (функції) інтегрованої економічної діагностики в загальному випадку може бути здійснено за різними ознаками: функціональному, організаційному або складу компонентів, які входять в неї. Але у будь-якому випадку окремі структурні частини підсистеми інтегрованої економічної діагностики повинні відповідати наступним вимогам: бути прив'язані до будь-якої загальної характеристики підсистеми управління; бути такими, щоб їх можливо було визначити як змінні, які істотно впливають на досягнення підсистемою своєї кінцевої цілі; великі частини повинні об'єднувати в собі більш дрібні, які розкривають характер функціонування підсистеми управління у цілому; повинен чітко проглядатися необхідний логічний та функціональний взаємозв'язок окремих частин один із одним і з підсистемою в цілому; сукупність структурних частин підсистеми повинна забезпечувати інтегровану обробку даних та коаліційне видавання відповідної інформації на усі рівні системи управління.

За характером і спрямованістю ліній зв'язку між окремими елементами методу підсистеми функціонально розвинутих систем стратегічного управління діяльністю промислових підприємств та виробничих об'єднань можуть поділятися на такі, що мають радіальну, ланцюгову, деревовидну і змішану структуру. Підсистемі інтегрованої економічної діагностики найбільш відповідає змішана функціональна структура із перевагою в неї деревовидних ліній зв'язку, яка знаходить застосування в умовах складності процесів, що відображаються. В залежності від специфіки економіко-аналітичних процесів

взаємозв'язки елементів деревовидної структури підсистеми управління в різних її частинах можуть бути побудовані за методом одностовбурних, багатостовбурних та кущових утворень й багато ін.

Топологія структурної схеми підсистеми інтегрованої економічної діагностики визначається, із одного боку, просторовим розосередженням об'єктів функції економічної діагностики і, з іншого – їх логічними та інформаційними взаємозв'язками. У процесі побудови функціональної структури підсистеми управління необхідно усувати можливість отримання надлишкових інформаційних даних й виключити дублювання інформаційних потоків. При цьому структура підсистеми управління повинна будуватися на системних принципах мінімізації кількості ступенів ієрархії і з урахуванням найбільш простих схем взаємозв'язку між внутрішніми частинами функції, ін.

У зв'язку із великою складністю функції економічної діагностики на промислових підприємствах та у виробничих об'єднаннях побудування повної схеми функціональної структури підсистеми інтегрованої економічної діагностики доволі трудомістке і не виправдане з точки зору її прямого комплексного дослідження. Тому, до побудови структурної схеми підсистеми управління доцільно застосовувати один із наступних цільових підходів та ін.

Виходячи із того, що функціональна структура відображає усі необхідні інформаційні процеси, які повинні бути реалізовані в процесі роботи підсистеми інтегрованої економічної діагностики, тоді вона може бути представлена орієнтованим графом. Вершина такого графу – виконувана підсистемою функція, а дуги будуть відображати їх відношення прямування. Тобто, орієнтований граф буде являти собою таку графічну модель підсистеми управління, в якій вершини зображують її змінні, а спрямовані гілки між вершинами – функціональні взаємозв'язки змінних. Всередині цієї моделі кожна підфункція підсистеми управління буде виражена відповідним підграфом, що об'єднує інформаційні процеси, так необхідні для її реалізації.

Ще одним типом графічної моделі підсистеми інтегрованої економічної діагностики може бути блок-схема. Типовим елементом блок-схеми виступає елементарний блок. Блоки поділяються на прості і складні. Простий блок має один вхід та один вихід і функціональний зв'язок або передавальну функцію між ними. Зміна передавальної функції одного блоку не повинна впливати на передавальну функцію інших блоків. Складний блок може мати декілька входів та декілька виходів. У цьому випадку функціональне співвідношення між входами і виходами повинне включати процес складання або комбінування. Якщо виходи не тотожні, передавальна функція стає складною, що призводить, як правило, до логічного поділу блоку на менші, значно більш прості блоки. Поряд із генеральними входами та виходами можуть бути і допоміжні входи та виходи. Їх або включають, або не включають в блок-схему, у прямої залежності від її призначення [10, с.318], ін.

Потрібно також відзначити й деякі недоліки блок-схем. Найбільш вагомими з них наступні: виконуючі

блок-схему, ми вважаємо, що всередині себе блоки не зазнають ніякого іншого впливу, окрім впливу через входи; всередині блоків можуть бути приховані важливі управлінські функції і інше.

Тим не менш, згадані недоліки у більшості випадків не заважають застосуванню функціональних блок-схем. Саме їх гнучкість, наочне зображення тільки того, що необхідно для вирішення встановленої конкретної задачі (як правило, не окремих елементів як таких, а складених із них функціональних одиниць), робить блок-схеми потужною зброєю дослідження систем управління. Й важко припустити, щоб граф-схеми замінили блок-схеми. Їх необхідно розглядати як додаток до блок-схем, інше.

В теорії та практиці економічної діагностики неодноразово робились спроби зображення функціональної структури економічної діагностики в умовах функціонально розвинутої системи стратегічного управління підприємством й виробничим об'єднанням. Розглянемо деякі із цих поглядів.

Так, Ш. Б. Свєрдлик відзначає, «... підсистема економічного аналізу ... повинна складатися із ряду блоків, спеціалізованих на виконанні конкретного класу аналітичних завдань, ... пов'язаних із усіма функціональними і структурними підсистемами ... як прямим, так й зворотнім зв'язком» [11, с. 199]. Але далі автор виділяє в підсистемі блоки контролю, критеріїв відбору економіко-аналізованих показників, аналізу й оцінки причин відхилень, інші, та розкриває їх взаємодію, що більше характеризує організаційно-технічну сутність підсистеми управління, аніж її функціональні характеристики і інше.

У цілому ряді робіт неодноразово зустрічається зображення підсистеми інтегрованої економічної діагностики в блочному вигляді [12, с. 93] та інші. Зокрема, в одній із робіт у системі інтегрованої економічної діагностики виділяється 13 (тринадцять) економіко-аналітичних блоків, орієнтованих на дослідження основних груп показників виробничо-господарської діяльності підприємства (об'єднання) [12]. Однак, вищеозначена структурна схема базується на методології періодичної діагностики виробничо-господарської діяльності підприємства (об'єднання), яка хоча і виступає об'ємною, але тим не менш являє собою лише один із видів діагностики в системі інтегрованої економічної діагностики і не відображає специфіки змісту інших її видів й ін.

В. Б. Ліберман та А. З. Гейф в укрупненої моделі функціональної підсистеми виробничо-господарської діяльності підприємства виділяють вже 3 (три) види діагностики (оперативна, поточна й перспективна), які, на їх думку, охоплюють наступні 9 (дев'ять) розділів діагностики: організаційно-технічного рівня і технічного розвитку виробництва, основних засобів, матеріальних ресурсів, праці та заробітної плати, випуску і реалізації готової продукції, собівартості продукції, прибутку та рентабельності, фінансового положення підприємства, узагальнюючу оцінку роботи підприємства і ефективності управління та економічного стимулювання [13, с. 33-35]. Такий підхід також не позбавлений ряду значних недоліків. По-перше, навіть 3 (три) види діагностики не

вичерплюють усієї системи інтегрованої економічної діагностики на підприємстві (об'єднанні). По-друге, автори включають в модель підсистеми управління напрямки розвитку діагностики, які внаслідок цілого ряду причин формувати і впроваджувати недоцільно (наприклад, узагальнююча оцінка роботи підприємства та об'єднання). По-третє, немає чіткого розмежування того, які саме із сторін діяльності підприємства слід аналізувати в оперативному, поточному й перспективному режимах. Із моделі авторів випливає, що кожен вид охоплює дев'ять розділів економічної діагностики. Водночас практика має у своєму розпорядженні переконливі приклади того, що, наприклад, при оперативній діагностиці техніко-організаційний рівень виробництва не має сенсу, тоді як для поточної (періодичної) діагностики діяльності підприємства (об'єднання) перелік із зазначених вище дев'яти розділів представляється відверто недостатнім тощо.

Ще менш вдалі виявлені на практиці спроби зображення функціональної структури підсистеми діагностики на окремих підприємствах. В найкращому випадку усе зводиться до побудови схем інформаційних взаємозв'язків локально сформованих, впроваджуваних завдань економічної діагностики, ін.

ВИСНОВКИ

Таким чином, комплексне розглядання різних підходів до побудовання функціональної структури підсистеми інтегрованої економічної діагностики дозволяє зробити висновок про той факт, що хоча вони і не являють собою обгрунтованого та закінченого проектного вирішення, все ж їх потрібно розглядати з позицій ітеративного процесу як важливі кроки, які наближають до вирішення вказаної проблеми. Серед розвідок актуальністю відрізняється цільове питання пов'язане з викладенням концепції побудови функціональної структури підсистеми інтегрованої економічної діагностики в функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю підприємств тощо.

Список використаних джерел

1. Голоскоков, В.Н. Структурная реформа железнодорожного транспорта и логистические технологии / Владимир Николаевич Голоскоков. - Москва: Креатив. экон.-ка, 2007. - 277, [2] с.: ил., табл.; 20см.; ISBN 978-5-91292-014-1.
2. Голубев, М.П. Методология создания эффективных вертикально интегрированных холдингов / Михаил Павлович Голубев. - Москва: ИНФРА-М, 2010. - 519, [1] с.: ил.; 22 см. - (Научная мысль / Гос. образовательное учреждение высш. проф. образования "Российс. экономическая акад. им. Г.В. Плеханова" (ГОУ ВПО "РЭА им. Г.В. Плеханова")); ISBN 978-5-16-003864-3.
3. Діагностика стану підприємства: теорія і прак-

тика: [монографія] / за заг. ред. проф. А.Е. Воронкової. - Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. - [2-ге вид.]. - 520 с.

4. Костирко, Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства / Л.А. Костирко. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2008. - 336 с.

5. Кравченко, К.А. Организационное проектирование и управление развитием крупных компаний: методология и опыт проектирования систем управления / К.А. Кравченко, В.П. Мешалкин. - Москва: Альма Матер: Академический Проект, 2006. - 527 с.: ил., табл.; 21 см. - (Технологии социологии) (Технологии менеджмента); ISBN 5-902766-30-3 (Альма Матер).

6. Мизюн, В. А. Интеллектуальное управление производственными системами и процессами [Текст]: принципы организации и инструменты / Владимир Анатольевич Мизюн; Российс. акад. наук, Самарский науч. центр. - Самара: Изд-во СНЦ РАН, 2012. - 213с.: ил.; 21см.; ISBN 978-5-93424-590-1.

7. Омаров, Ш.А. Діагностика результатів діяльності коксохімічних підприємств [Текст]: автореферат дисертації ... канд. економ. наук: 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Ш.А. Омаров; [Місце захисту: НДЦІПР НАН України]. - Харків, 2008. - 20 с.

8. Ромашов, А.В. Стратегии развития научно-производственных предприятий аэрокосмического комплекса: инновационный путь / А.В. Ромашов, В.В. Баранов.- Москва: Альпина Паблишерз, 2009.- 217с.: ил.; 22см.

9. Системы управления инновационно-инвестиционной деятельностью промышленных организаций и подготовкой машиностроительного производства [Текст]: монография / [Р.С. Голов и др.]; под ред. Р.С. Голова, А.В. Рождественского. - Москва: Дашков и К°, 2014. - 447 с.: ил., табл.; 22см.

10. Холл, А.Д. Опыт методологии для системотехники / А.Д. Холл; [пер. с англ.; под редакцией Г.Н. Поварова]. - Москва: Советское радио, 1975.-448с.

11. Свердлик, Ш.Б. Организация экономического анализа в условиях автоматизированной системы управления предприятием / Ш.Б. Свердлик и другие // Организация и методы экономического анализа в промышленности: монография / под общей ред. Ш.Б. Свердлик. - М.: Экономика, 1972. - 439 с.

12. Баканов, М. И. Экономический анализ [Текст]: теория, история, современное состояние, перспективы / М.И. Баканов, А.Н. Кашаев, А.Д. Шеремет; под редакцией М.И. Баканова. - М.: Финансы, 1976. - 264 с.; 22 см.

13. Либерман, В.Б. Автоматизация работ по анализу деятельности предприятия [Текст] / Владимир Борисович Либерман, Аркадий Зиновьевич Тейф // Механизация и автоматизация производства. - 1977. - № 4. - С. 32-35.